

Vlad-Andrei Lăzărescu
Coriolan Horațiu Opreanu
Sorin Cociș

Așezările antice
de la Suceagu-Rădaia
(jud. Cluj)
I. Epoca romană

ROMANIAN ACADEMY
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY AND ART HISTORY CLUJ-NAPOCA

Series

Patrimonium Archaeologicum Transylvanicum

Editors

SORIN COCIȘ
ADRIAN URSUȚIU

Volume 11

Vlad-Andrei Lăzărescu

Coriolan Horațiu Opreanu

Sorin Cociș

Așezările antice de la Suceagu-Rădaia (jud. Cluj)

I. Epoca romană

În colaborare cu Monica Gui și Viorica Rusu-Bolindeț

EDITURA MEGA

Cluj-Napoca

2016

This volume was supported by a grant of the Romanian National Authority for Scientific Research,
CNCS-UEFISCDI, project number PN-II-ID-PCE-2011-3-0158.

DTP și copertă:
Francisc Baja

Fotografia de pe copertă:
Fragment dintr-un relief de calcar din așezarea de la Suceagu-Rădaia

© Autorii, 2016

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LĂZĂRESCU, VLAD-ANDREI

Așezările antice de la Suceagu-Rădaia (jud. Cluj) / Vlad-Andrei Lăzărescu, Coriolan Horațiu Opreanu, Sorin Cociș în colab. cu Monica Gui și Viorica Rusu-Bolindeț. - Cluj-Napoca : Mega, 2016-

2 vol.

ISBN 978-606-543-806-4

Vol. 1 : Epoca romană. - 2016. - Conține bibliografie. - ISBN 978-606-543-772-2

I. Opreanu, Coriolan Horațiu

II. Cociș, Sorin

III. Gui, Monica (colab.)

IV. Rusu-Bolindeț, Viorica (colab.)

902

EDITURA MEGA | www.edituramega.ro
e-mail: mega@edituramega.ro

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE.....	7
INTRODUCERE.....	9
I. DELIMITAREA MICROREGIUNII BAZINULUI SUPERIOR AL SOMEȘULUI DIN PUNCT DE VEDERE GEOGRAFIC ȘI ISTORIC.....	13
II. SITUL ARHEOLOGIC DE LA SUCEAGU-RĂDAIA, JUD. CLUJ.....	19
II.1. Cercetările din anii 1991–2000 cu referire specială la așezarea din epoca romană.....	19
III. NOILE CERCETĂRI GEOFIZICE ȘI ARHEOLOGICE DE LA SUCEAGU-RĂDAIA.....	25
IV. DESCOPERIRILE ARHEOLOGICE.....	35
IV.1. Podoabe și accesorii vestimentare (Monica Gui).....	35
IV.1.a. Fibule (Sorin Cociș).....	35
IV.1.b. Inele.....	37
IV.1.c. Mărgele.....	37
IV.1.d. Ace de păr.....	37
IV.1.e. Garnituri de centură.....	38
IV.2. Unelte și instrumente domestice (Monica Gui).....	40
IV.2.a. Cuțite.....	40
IV.2.b. Fusaiole.....	41
IV.4. Piese de joc (Monica Gui).....	43
IV.3.a. Jetoane.....	43
IV.5. Instrumente de scris (Monica Gui).....	43
IV.5.a. Styli.....	43
IV.6. Materiale de construcție (Monica Gui).....	44
IV.6.a. Piroane.....	44
IV.6.b. Scoabe.....	45
IV.7. Piese incerte / nedeterminabile (Monica Gui).....	46
IV.7.a. Cheie / Balama (?).....	46
IV.7.b. Garnituri de centură (?).....	46
IV.7.c. Verigi (?).....	46
IV.7.d. Călcâie de lance (?).....	46
IV.7.e. Varia (?).....	47
IV.8. Descoperiri numismatice.....	49
IV.9. Materialul ceramic.....	50
IV.9.a. Ceramica specială (Viorica Rusu-Bolindeț, Florin Ovidiu Botiș).....	50
IV.9.a.1. Terra sigillata de import.....	50

IV.9.a.1.a. Terra sigillata cu decor în relief.....	50
IV.9.a.1.b. Terra sigillata lisă.....	52
IV.9.a.2. Terra sigillata locală.....	52
IV.9.a.2.a. Terra sigillata cu decor în relief.....	52
IV.9.a.3. Ceramica șampilată.....	53
IV.9.a.4. Opaște.....	60
IV.9.b. Ceramica comună.....	61
IV.9.b.1. Procesul tehnologic.....	62
IV.9.b.1.a. Pasta.....	63
IV.9.b.1.b. Modelarea.....	70
IV.9.b.1.c. Tratarea suprafețelor.....	73
IV.9.b.1.d. Culoarea și arderea.....	74
IV.9.b.2. Tipologia.....	79
IV.9.b.3. Tehnicile de decorare.....	93
IV.9.b.4. Funcționalitatea și distribuția spațială.....	98
IV.10. Materialul epigrafic și monumente de piatră.....	101
COMENTARIU ȘI CONCLUZII.....	105
I. Teritoriul rural nord-vestic al municipiului/coloniei Napoca.....	105
II. Cronologia așezării de la Suceagu-Rădaia.....	107
III. Nivelul social și semnificația economică a așezării.....	107
IV. Continuitate sau discontinuitate de locuire: o analiză din perspectiva tehnologiei de producției a ceramicii.....	108
THE ANCIENT SETTLEMENTS FROM SUCEAGU-RĂDAIA. I. ROMAN PERIOD. (ABSTRACT).....	111
BIBLIOGRAFIE.....	113
CATALOGUL DESCOPERIRILOR CERAMICE.....	125
LISTA ILUSTRAȚIILOR	299
PLANȘE.....	303

Cuvânt înainte

În 1991 când începeam săpăturile în așezarea de la Suceagu-Rădaia porneam cu entuziasmul și așteptările pe care ni le crease întregii noastre generații revoluția din decembrie 1989. Dacă deja la acea vreme devenisem sceptic cu privire la găsirea în orașele romane a argumentelor zdrobitoare ale continuității daco-romane în secolul IV p. Chr., speranța că mediul rural ar putea să ne confirme convingerile intime sădite în anii de școală și de studenție se menținea vie. Cum experiența de săpătură pe care o aveam se rezuma la castre și orașe romane, unde structurile de zidărie cu mortar ofereau certitudini și facilitau reconstituirea planurilor clădirilor, aici eram conștient că mă voi confrunta cu un alt tip de habitat, mult mai dificil de înregistrat arheologic.

Am încercat o adaptare a metodologiei de cercetare, dar mulți factori perturbatori au făcut ca succesul să fie limitat. Principala dificultate a constat în identificarea conturului complexelor de locuire. Pornind de la solul actual, primul nivel de locuire, situat pe o pantă terasată, consta din aglomerări de pietre, chirpici ars și ceramică. Era evident o locuire de suprafață. Am dezvelit cu șpaclul suprafețele pe care ni le-am permis cu forța de muncă slabă și fluctuantă, fără a disloca pietrele și ceramica. Speram că prin această metodă vom reuși să determinăm aglomerări cu forme regulate, care să se repete și astfel să avem contururi de locuințe.

În final acest lucru s-a produs doar parțial, resturile locuirii fiind împrăștiate relativ uniform de torenți și de plug. Dificultatea a fost amplificată și de apariția, uneori în asociere, alteori imediat sub materialul din secolul IV p. Chr., a ceramicii romane roșii, a ceramicii romane stampilate, opaițe și fibule romane din secolul al II-lea p. Chr., adică a unei locuiri din epoca provinciei. Suprapunerea ridica cu seriozitate întrebarea continuității, sau discontinuității de locuire. În profilele verticale înregistrate nu era vizibil un strat de depunere fără resturi organice menajere care să separe cele două locuiri. Din așezarea datată în secolul IV p. Chr. au apărut numeroase obiecte metalice, de os, fără ca vreunul să poată fi legat de civilizația romană târzie. Dar materialul arheologic cel mai numeros era ceramica produsă pe loc în cele trei cuptoare descoperite. După o perioadă constantă de săpături (1991–1997), au urmat câțiva ani când au fost făcute doar sondaje, pentru ca după anul 2000 cercetările să fie oprite. Experiența directă de săpătură, analizele materialului arheologic mi-au redus încă o doză serioasă din speranța descoperirii continuității în mediul rural.

De fapt, am început să mă gândesc în acei ani dacă această problemă ține de arheologie, care, era tot mai evident că nu poate da un răspuns științific la această chestiune. Constatasem „live” că ceea ce ține de cultura materială nu are expresivitate etnică, așa cum fusesem noi învățați. Discontinuitatea este mai ușor de constatat decât continuitatea.

Continuitatea culturii materiale înseamnă transformări lente, greu de surprins arheologic și de eșalonat în timp, mai ales în societățile care nu foloseau scrisul. Noi discutăm în Dacia despre ceramica romană din secolele II-III p. Chr., fără să fi fost surprinse elemente clare, palpabile ale unei evoluții, care să diferențieze clar aceeași cultură materială după un secol. Discontinuitatea reprezintă o întrerupere, în sensul că un anumit tip de cultură materială încetează și este înlocuit cu un altul, semnificativ diferit. Logic, acolo unde există discontinuitate de locuire, nu ne mai putem gândi nici la o continuitate etnică.

După circa un deceniu, a apărut încă o speranță. Verificarea cercetărilor deja vechi de către noua generație de arheologi, echipată cu o altă mentalitate, și mai ales cu un arsenal metodologic superior. În 2012–2013 Vlad-A. Lăzărescu a efectuat noi cercetări de teren în așezarea de la Suceagu-Rădaia, din păcate limitate ca amploare de diverși factori obiectivi și subiectivi. O a doua metodă de verificare a fost studierea cantității substanțiale de ceramică acumulată în săpăturile vechi (4547 fragmente), dintre care circa un sfert (994 fragmente) aparțineau epocii

romane, pe baza analizei tehnologice. Această întreprindere comparativă, ale cărei prime rezultate sunt expuse în volumul de față, urmând ca în cel de-al doilea să fie prezentată în detaliu ceramica din așezarea din secolul IV p. Chr. și din cea din epoca medievală timpurie, a fost posibilă datorită proiectului de cercetare PN-II-ID-PCE–2011–3–0158 „Crossing the Boundaries. Remodelling Cultural Identities at the end of Antiquity in Central and Eastern Europe. A case study”.

Concluziile și rezultatele la care a ajuns un reprezentant al noii generații de cercetători, pe care și le asumă și ceilalți doi autori mai în vârstă, sunt rezultatul altei căi de investigație a ceramicii, mai riguroasă și mai obiectivă decât cea tradițională. Las cititorilor privilegiul de a le judeca judiciozitatea, de a le aprecia și evident de a le privi prin prisma criticii științifice, instrumentul care face munca de cercetare perfectibilă și asigură progresul cunoașterii științifice.

Coriolan H. Opreanu

Cluj-Napoca,
15 octombrie 2016